

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

MITROPOLITUL
ANTONIE DE SUROJ

Despre frumusețe

MITROPOLITUL
ANTONIE DE SUROJ

TEOLOGIE ȘI
FRUMUSEȚE

Despre frumusețe

Traducere din limba engleză de
Diana Stănciulescu

editura
Σοφία

București

Să învățăm să ne bucurăm de viață și să trăim în
mândru învățăm să ne bucurăm de viață și să trăim în
mândru învățăm să ne bucurăm de viață și să trăim în
mândru învățăm să ne bucurăm de viață și să trăim în
mândru învățăm să ne bucurăm de viață și să trăim în
mândru învățăm să ne bucurăm de viață și să trăim în
mândru învățăm să ne bucurăm de viață și să trăim în
mândru învățăm să ne bucurăm de viață și să trăim în
mândru învățăm să ne bucurăm de viață și să trăim în
mândru învățăm să ne bucurăm de viață și să trăim în

ne reamintim că Dumnezeu a biruit,
iar noi mărturisim adevărul, Adevărul
Lui. Care S-a întrupat și S-a revela-
lat. Să ne reamintim că avem o foarte
mare responsabilitate, colectiv și perso-
nal. În această lume, ca nu cumva,
prin felul cum trăim, să trăgăm co-
eșe de mărturisim în cuvinte.

Apostolul scrie că pocăință și trebu-
re să ne schimbăm, să sforțăm să fim
așa încât cei care ne întâlnesc să vadă
în noi adevărul lui Dumnezeu, lumina
lui Dumnezeu, dragostea lui Dum-
nezeu – în fiecare dintre noi și în noi
toți. Câtă vreme nu am făcut acest lu-
cru, noi nu participăm la biruința Or-
todoxiei. Dumnezeu a biruit, dar ne-a
încredințat misiunea să facem din bi-
ruința Lui biruința vieții pentru în-
treaga lume.

CUPRINS

Teologie și frumusețe.	5
Schimbarea la Față.	67
În toiul furtunii.	75
„Purtați-vă sarcinile unii altora” ..	81
Biruința Ortodoxiei.	87

Redactor: Diana-Cristina Vlad

Coperta: Cathisma Graphics

© Editura Sophia, pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ANTONIE DE SUROJ, mitropolit

Despre frumusețe / Mitropolitul Antonie de Suroj;
trad. din lb. engleză de Diana Stănciulescu – București:
Editura Sophia, 2019

ISBN 978-973-136-688-3

I. Stănciulescu, Diana (trad.)

TEOLOGIE ȘI FRUMUSEȚE¹

1

Să vă spun drept, când am avut nesăbuiința de a accepta să vorbesc pe tema teologiei și a frumuseții, mă amăgeam cu gândul că am niște idei clare, chiar dacă nu prea multe, pe această temă, însă de atunci am încercat să îmi îmbogățesc cunoștințele și am mai citit câte ceva legat de acest subiect. Iar acum mă aflu în jalnica și derutanta situație de a fi găsit material nou fără să fi avut timp să îl și integrez în discursul meu.

¹ Conferință susținută pe 6 august 1976.

Prin urmare voi încerca totuși să discut pe această temă, dar vă previn că vă voi dezamăgi.

Mulți dintre dumneavoastră poate ați citit cartea scrisă de Paul Evdokimov intitulată *O teologie a frumuseții*¹. Este o carte despre icoane și nu constituie subiectul de față. Aș dori să discut despre cele două părți ale sale, teologia și frumusețea, și să încerc să surprind relația dintre ele, dar fără să mă refer neapărat la icoane și nici măcar la arta religioasă, în general.

În primul rând, atunci când ne referim la teologie, o putem aborda fie ca știință, fie ca experiență și, cred, în ambele cazuri putem observa relația dintre ea și frumusețe. Ca știință – altfel spus, când o abordăm din perspectiva definițiilor sale dogmatice, a expresiei sale în slujirea liturgică, a expresiei sale în arta liturgică –, descoperim fără îndoială armonia, structura și frumusețea. De asemenea, și

¹ Apărută cu titlul *Arta icoanei. O teologie a frumuseții* la Editura Sophia, București, 2014.

Dumnezeu despre Care vorbim, lumea ivită prin actul Lui creator, chemarea noastră către acea împlinire care este Împărăția lui Dumnezeu – toate sunt o preînchipuire a frumuseții.

Pe de altă parte, dacă lăsăm la o parte toate mijloacele de expresie, teologice sau artistice (transpuse în sunet, linie, culoare...) când suntem în fața lui Dumnezeu cel viu rugându-ne, adorându-L, slujindu-I, atunci când această închinare ajunge la profunzimea ce poate fi atinsă numai în tăcerea contemplativă, ne confruntăm cu o experiență pe care nu doar un autor, ci mai mulți au definit-o în termenii frumuseții mai curând decât ai adevărului ori în alte moduri sau formulări, pentru că suntem prea obișnuiți ca, atunci când vorbim despre adevăr, să căutăm o formulare intelectuală, iar atunci când vorbim despre altceva decât despre adevăr, să îl reducem la expresii materiale sau lumești. Privită astfel, teologia poate fi definită, după cum a și făcut-o

Sfântul Grigorie de Nazianz, nu ca informații despre Dumnezeu, ci ca o cunoaștere a lui Dumnezeu și tocmai din acel moment Dumnezeu poate fi văzut ca frumusețe, ca sfințenie, ca Cel Ce este.

Dar, dacă vorbim de frumusețe, trebuie să încercăm să înțelegem despre ce anume vorbim. Când am început să cercetez materialul scris, am sperat că voi găsi ceva semnificativ în *Enciclopedia Britanică*. Așa încât am căutat cuvântul „frumusețe”, ca să descopăr că de fapt nu există. Fiind curios din fire și totodată nevoit să pregătesc acest discurs, m-am gândit că, poate, căutând „estetică”, aș găsi ceva legat de frumusețe și într-adevăr am descoperit cum înainte estetica era considerată o teorie a frumuseții sau o ramură a filosofiei care tratează această temă. O mare eroare, pentru că estetica nu se ocupă cu frumusețea, cea din urmă fiind o noțiune pur subiectivă care nu poate fi nici studiată, nici definită.

Pe de altă parte, există în *Enciclopedia Britanică* lucruri interesante și bine de știut despre alte aspecte ale esteticii, însă frumusețea pare să fie lăsată cu totul în afara discuției. Estetica se ocupă cu procesul creației artistice, cu rațiunile ei sociale, cu efectele sale psihologice sau psihiatrice asupra privitorului, asupra procesului prin care trece artistul și așa mai departe. Dar, după cum spuneam, frumusețea nu intră în discuție, fiindcă este ceva prea subiectiv.

Apoi mi-am pus speranța în alte surse, gândindu-mă că s-ar putea găsi ceva despre frumusețe într-un tratat de psihologie, așa încât m-am orientat spre două tratate bune, unul în limba franceză și celălalt în limba germană. Am descoperit că nu menționează termenul „frumusețe”, ceea ce m-a șocat mai mult decât o făcuse *Enciclopedia Britanică*, deoarece crezusem că experiența subiectivă ar putea foarte bine să fie obiectul de studiu al psihologiei. Aș îndrăzni să spun că –

după cum văd eu, fără să mă pricep – psihologia se ocupă cu foarte multe experiențe subiective.

Mai departe am crezut că metafizica m-ar putea ajuta.

Întâmplarea face că am o singură carte bună de metafizică, un tratat german, și am fost răsplătit oarecum găsind aici o notă de subsol despre frumusețe.

Știți, nu vă povestesc toate acestea pentru a umple timpul sau ca să am un alibi că nu știu nimic pe subiectul propus..., dar nu vi se pare un simptom al timpurilor noastre că frumusețea nu-și găsește loc într-un dicționar cât jumătate de raft, în care altminteri poți găsi numeroase informații despre foarte multe lucruri?

Nu vi se pare un semn al timpurilor noastre că în două tratate de psihologie nu găsești nici măcar un rând despre frumusețe, iar într-o carte germană despre metafizică nu găsești decât o notă de subsol – și trebuie să vă spun că este una lungă, de apro-

ximativ o pagină și jumătate, cu un scris atât de mărunț, încât abia se poate citi...?

Nu vi se pare ceva straniu și nu cumva este rezultatul faptului că, de-a lungul secolelor, am ajuns treptat să considerăm frumusețea drept nimic altceva decât o experiență subiectivă, fără nici un alt *raison d'être* – ceva ce eu percep, care nu are o bază obiectivă, care nu are nici un criteriu și, prin urmare, este irelevantă, o activitate captivă în sine însăși?

Nu contează că această activitate „captivă în sine însăși” este totodată foarte răspândită. Toți putem să ne delectăm cu acest gen de reacții subiective și, totuși, par să fie de neîmpărțășit și lipsite de sens pentru autorii diferitelor cărți despre care v-am povestit. Și totuși este o experiență pe care o au foarte mulți oameni și joacă un rol deosebit de important în viața noastră; multe evaluări sunt nu doar evaluări ale frumuseții lucrurilor pe care le vedem, ci țin și de aprecierea morală pe

care o facem asupra lucrurilor. Astfel, vorbim despre purtări frumoase, vorbim despre valori privind frumusețea și urâtenia, iar acestea sunt niște valori de alt tip decât cele ce țin de percepția lumii exterioare.

Când încerci să afli ce înțeleg oamenii prin frumusețe, descoperi că există diferențe mari de abordare. Aș aminti, pentru început, două eseuri din opera lui Edgar Allan Poe, două eseuri despre frumusețe, despre filosofia sau concepția lui asupra frumuseții. Ele au o temă comună, de fapt singura: nu se poate numi frumos nimic din ce depășește scala umanului, că orice ar fi prea mic față de această scală provoacă o stinghereală celui care o întâlnește. Prea este mărunț și nu te lasă să respiri, te simți ca într-o haină prea strâmtă și, prin urmare, nu are cum să ți se pară frumos. Iar, la cealaltă extremă, care mie mi se pare mult mai gravă, spune că orice este prea măreț sau prea mare, orice ne face să ne confruntăm cu ceva mai mare

decât noi înșine nu poate fi numit frumos fiindcă îți trezește un sentiment al terorii, al unei admirații paralizante, făcându-te să te simți mic, vulnerabil și amenințat, prin urmare trebuie înlăturat.

În cele două eseuri ale sale, descrie cele două stări care constituie pentru el expresia unei frumuseți concrete. Eseurile lui sunt destul de lungi, și cele două stări mi s-au părut extrem de stingheritoare și tulburătoare, așa încât nu voi intra în detalii privind structura lor, dar principiul ar fi că, dacă există un drum, ar trebui să aibă o cotitură și un capăt înainte de a te cuprinde teama de spațiu.

Dacă vorbim de înălțime, ar trebui să fie în așa fel încât să deții controlul asupra senzației de înălțime; dacă vorbim de perspectiva unui spațiu mai larg, ar trebui să fie limitată, încât să nu te confrunți cu nici un fel de nemărginire, cu alte cuvinte, să nu cumva să te confrunți – în nici o situație și nici măcar pentru o clipă – cu faptul